

Radiointervju: Minnen från gamla Hammarby / Per Ludvig Lindgren

<https://stockholmskallan.stockholm.se/post/34647>

PLL: Per Ludvig Lindgren

OF: intervjuare Olof Forsén, Sveriges radio.

PLL: Ja, när man ska tala om gamla Hammarby och Hammarby sjö som den såg ut på slutet av 1860 och i början, ja hela 1870-talet. Så kan man inte göra sig en föreställning, nutidens människor, hur det såg ut där nere vid Fredriksdal och Hammarby och fram hela vägen Hammarby sjö. För alla slakterierna där Nilssonska slakterierna och Gottfrid Johansson och flera till. Så vräkte de allt från slakten som de stälpte, de gjorde kastade de ner åt Hammarby sjö till att det skulle ruttna på stränderna. Och varenda räv som fanns i hela Södertörn så smög de sig dit och hade kalas på avskrapet från slakten. Slaktardrängarna hade att göra och skjuta räv om nätterna och slakta om dagarna. De sålde rätt mycket rävsinn, men rävsinnen betalas ju dåligt. Men det räckte i alla fall till extra förtäring med brännvin åt dem. Det gick mest åt alltihop till sprit för dem.

Så hade vi senare framåt Hammarby där vid landtungan, som gick mellan Årstaviken och Skanstull. Så hade Liljeholmens stearinfabrik vid Danvikstull som ligger nere vid Hammarby Sjö köpt en pråm. Och den pråmen var vi tjugo man om ungefär och vi ta över den där landtungan. Men det var ett jättearbete. Och vi fick ta pråm och lägga honom på styrbordssidan på rullar. Ja man kom inte kanhända tre-fyra meter i taget för varje sättning med taljor och block och dra över den. Men i alla fall så gick det ju lyckligt och väl att vi kom dit med den.

och när man sedan kom in i Hammarby sjö där så var det mycket, mycket sjöfågel där. Naturen var skonad överallt, vad vi hade där i sjön. Och det var framåt Hammarby Gård. Också, hade vi nere vid Nytorget en trumma som rann ut med kloakvattnet i sjön där. Där var vi grabbar och fiskade mört och fick stora granna mörtar. Men de var både levande och kokta och jag tror stekta med och levande för katterna ville inte ha dem för de var så dåliga i smaken på fisken som levde i det där kloakvattnet.

Längre fram vid Nytorget hade vi Gumman Gurkman och Smed-Lasses båtar. Men de båtarna hade gått så många år i på Hammarby Sjö så att de flöt på bara zinkplåt och mönja. För det var farligt att trampa igenom dem. Men de var billiga för de tog tjugofem öre i timmen. När en hoper ungdomar möjligtvis var ute ända vid Nacka näs så föll det dem in att gå landsvägen hem. Då fick ifrån Björkman och Lasse fara över Hammarby sjö och hämta sina båtar själv för de rodde de inte tillbaks alltid. Men de kunde inte stjäla dem med sig för de kom ju inte över.

Sedan hade vi i Hammarby Mormors holme. Det var ett mycket guterat tillhåll. Mitt emot låg Sickla vårdshus. Det hade ju spriträttigheter på den tiden så att det gick ganska livligt till och det var ganska kraftiga bataljer runt omkring där. Längre fram hade vi ett annat förlusteställe som båtarna stannade vid, vid Arla rätten. Det är borttaget alltihop nu, för det är bara ett minne blott. Men vad som finns kvar är Nacka vårdshus. Nacka vårdshus var det en ägare som hade då som hette Israelsson. Han var kund till min far. De var en mycket präktig man. Men varenda dag for han in till Stockholm och provianterade det han behövde i matvaror i Glassens speceriaffärer i 28 Götgatan.

Längre fram, om man stack i väg uppåt på höger sida, så kom man upp till ovanför Trolles egendom vid Hästhagen. Och där var Dammtorpssjön och så var det... Jag minns inte vad den andra insjön hette. Där var det gott om kräftor. Var säker på det att det fanns riktiga kräftor där uppe. Men det var svårt att få tag på dem för de hade ju under kräfttiden. Men då gällde ju kräftorna 25 öre tjoget, var ju ingen vidare förtjänst men det var så mycket bättre att kunna tjuvfiska kräftor för det var billigare, och så smaka de väl bättre. Där uppe var det skogvaktare ute under kräfttiden och försökte ta och de tog ju många där. Men det var många som fiskade där och gott om kräftor var det där upp med.

Längre fram så hade vi stora Järsla Garveri och det var Videkvistens Garveri och längst ut i Järslasjön hade vi Brända holmarna. Varför de kallades för Brända holmarna, det vet jag inte varför. Men när jag var där ute då var det en vacker grönska och mycket gott om fisk i Järslasjön. För den fisken var ju prima den man fick där.

Vi hade sedan en plats där som Värmdöborna for över ifrån Hammarby över. De tog genvägen över de som kom från Värmdö med fisken ner vid Nacka och for landsvägen en bit. Och for ner vid Abborrberget och for upp ner vid Nytorget. Därför fick den gatan, den har hetat Värmdögatan och nu har de bytt namn på den varför de har gjort det, vet jag inte.

Så hade vi Lugnet. Låg i den vevan, mitt i slutet av uppe i själva bukten vid Hammarby eller in mot Danvikstull inåt så hade vi Lugnet. Det var en så kallad "Trasskola" där ute. Magister Hjärta heter han. Och det var både fattigstuga där vid Lugnet. Och så den där Trasskolan som också var vid Lugnet. Om några lever av de där gossarna där, det var bara pojkar där. Så kommer de nog ihåg det.

Så hade vi vid Brända holmarna, det var visst historiskt. Det var en landtunga som gick över så att de kom mitt över till Danmarks holme. Så kunde de gå med en båt rakt över ut i Saltsjön. Det var slutet på Järslasjön. Så det var en ända där.

Så hade vi Liljeholmens ljusfabrik vid Danvikstull. Och sedan var det kvarn vid Danvikstull. Kan hända inte många minns men min far var ovän med mjölnaren där. Det var sån här vattenkvarn. Men där ute vid själva Danvikstull med utloppet i Saltsjön. Där var det en stank som var förskräcklig på sommaren, i synnerhet vid rötmånaden. Mm inte kvarnen gick så den fick släppa bort vattnet som stod och ruttnade. För det var ohyggligt där.

Åh vid Danvikstull hade vi sen den där gubben som hade gungor. Han hade såna här gungor som man fick gunga själv. Det kosta fem öre. Och när gubben skrek, blåste en pipa, man skulle sluta. Då satte man gungorna mycket värre igång så att det gick utav en förskräcklig fart. Gubben vart så arg, så att han... måste vi hoppa ur gungorna på slutet annars hade vi fått smörj, vi grabbar som var där.

Längre fram där så hade vi trädgårdsmästare och så var det avtagsväg till Hedvigsborg. Nu där Saltsjöbadens station är, var där en byggnad. Det var visst trädgårdsmästaren som bodde i den. Men vi hade på andra sidan Lugnet över bagare Vesterdal, hade en villa. Jag minns inte vad den villan hette. Men han födde upp grisar på 150-200 kilo. Stora grissuggor. Det var ett liv som var förskräckligt där uppe med bagarens grisar. Ibland kom de lösa och sprang efter dem och fick de som skötte grisarna ett sabla sjå för att få in dem igen. De trasslade in dem så att det fanns gott om mat till de där stora grisarna. Men de bodde inte vid villan utan de bodde ett stycke därifrån i ett stort svinhus som han hade. Han hade mycket grisar där ute gamla bagare Vesterdal.

Djurlivet där som var ute i Hammarby sjö. Det var ganska rikligt då medan naturen var ostörd där. Det fanns älg, såg jag flera gånger där ute i de stora naturreservaten ovanför Nacka. Och det fanns mycket änder, mycket sjöfågel där ute. Änder, mås, skrattmåsar etcetera. Det var mycket änder. Jag räknade en gång när jag rodde där. Så räknade jag fyra-fem stora ankkullar som hade många småänder i sina

kullar. Men när man rodde då låtsas andhonan, vara ofärdig för att hon skulle tilldraga sig uppmärksamheten. Hon flaxade med ena vingen och ungarna de försvann. Men vi ville ju inte röra ungarna, men dem var rädda om sina småbarn. Sen hade vi fisket där uti Järsla sjö. Det var ganska rikligt där för där fick man präktigt med fisk.

Nöjeslivet som var där ute, det var dans varenda lördag och söndag i Trollaldalen. Den låg alldeles vid sidan vid Hammarby sjö. Så hade vi på båtarna, vi ungdomar, vi hade några kvartetter som vi spelade i båtar med fiol och gitarr och handklaver. Då kunde vi sitta en fyra stycken i en båt och så ett par stycken som rodde båten. Men sen kunde det vara ända upp till 10-12 båtar i släp för att njuta av musiken. Då steg vi i land vid Sickla folkpark. Var den bästa plats där vi stannade. Då vart det dans där till långt in på natten. Sen fick vi trassla i väg hem med våra båtar igen. Några spelpengar vart det inte av. Traktering vart det lite men man begärde ingenting för att roa varandra. Det var i alla fall det mesta utav det.

Men där uppåt Trollaldalen, den finns ju kvar där nu för den är väl inte skövlad än. Så hade vi ovanför den där klippan, där den där Hansén bodde där uppe. Där var det mycket dans vi den gamla kvarnen där uppe. Där var likaså dans nästan lördag och söndag vid grynkvarnen vid Skanstull bredvid Hammarby sjön. Där var det mycket roligt.

Hammarby gård var en stor gård då. Hela den här Hammarbyhöjden som nu är bebyggd, en hel stadsdel, det var naturreservat då. Det var i alla fall vackert där uppe. Där var naturen... Det var bara en gul liten stuga som låg där uppe i hela Hammarbyhöjden. För att själva Hammarby gård var mest arrenderad. Det var slaktare som bodde där. General Motors stora fabrik, var det slaktare. Och längre fram på bägge sidor var det slaktare. Barnängens bomullsspinneri låg på vänster sida, ja uppe där. Och de släppte ut sitt varma vatten i sjön. Så där vid Barnängsbryggan där nere, där frös det aldrig.

Sen hade vi Nilla en liten bit fram. Vi kallade henne för Nilla. Hon hade sån här kiosk och sålde kaffe och pepparkakor och karameller etcetera. Där gick Nackabåten. Den gjorde en tre och fyra turer om dagen. Då for ju passagerarna för det mesta över från ifrån Tegelviken. Gick den där biten upp för gamla Tjärhovsgatan och så rakt över Djurkörgårn och så ner där till sjön. Det var ganska mycket folk på Nacka världshus om somrarna. Den båten ägde han källarmästare Israelsson. Den hette Nacka näs.

Jag vet inte om jag får tala längre här min tid. Man skulle tala om gamla Hammarby. Ja då skulle man ha att göra ett en dag, om man i radio skulle framföra allt detaljerat. Jag har gjort en översikt över de gamla vackra reservaten som var i Stockholm, Hammarby sjö. Det var nog mycket dåligt med hygien. Det känns fullkomligt i synnerhet neråt Nytorget och Fredriksdals slakterierna. Men själva sjön i och för sig med det vackra Sickla sundet och vackra vid Nacka näs. Med sin gamla historiska bro han hade då rätt över upp till Hästhagen nu. Där ute vackra Hästhagen som där ute. Den låg i Järslasjön. Men det var vackert där ute och naturen var ostörd. Och roligt hade folk. Det kunde ju vara bråk ibland för all del, men det är det nu för tiden också. Men jag tror nära på att gamla tidens ungdom, som jag var med för jag är ju 84 år gammal nu. Att dåtidens ungdom uppförde sig lika fullkomligt juste och städat som nutidens ungdom.